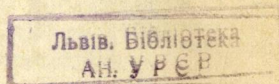
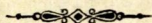

82.25.06
10
SOCIÉTÉ DES SCIENCES HISTORIQUES ET PHILOLOGIQUES UKRAINIENNE
À PRAGUE

Вадим Щербаківський

МАТЕРІЯЛИ З АРХЕОЛОГІЧНИХ
РОЗКОПІВ НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ

1

Код 89

ПРАГА 1937

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА В ПРАЗІ

Рух 89
29/3.70

19(237JK)

Всесвітній історичний музей

МАТЕРІАЛИ ІЗ АРХЕОЛОГІЧНИХ
РОЗКОПІВ НА ПЕРЕСЛАВЛІ

Львівська державна
наукова бібліотека

№

5826

Матеріали з археологічних розкопів на Переяславщині.

В 1913 році мною були зроблені розкопи декількох могил в Переяславським повіті, в північній його частині, на границі з Чернігівською губ., на ґрунтах с. Крупоя і с. Лукашів. — Я привожу тут справоздання з розкопів трьох могил, які належать більш-менш до одної й тої самої доби, приблизно V—IV вв. перед Р. Хр.

Ці могили я відмічаю номерами 6, 7 і 18, бо під такими номерами вони відмічені в моїм дневнику, а також і в каталозі Полтавського Музея. — При перерахунок річак подаю теж номери, під якими вони записані в каталозі Полтавського Музея.

Могила № 6 містила 2 похорони під своїм насипом, але ці похорони — один чоловічий, другий жіночий — були незалежні один від другого, бо покійники лежали в різних напрямках: воїнник головою на південь, жінка на захід. Очевидно раніше був похований один покійник, а потім біля його могили був похований і другий покійник, а потім над старою могилою і над новим покійником була насипана ще земля, щоб могила здавалася більшою.

В цій могилі були знайдені речі; а в могилах 7 і 18, які були цілком пограбовані, залишилися тільки кусники іржавини. Хоч при скелетах були знайдені бронзові трикутні стрілки, але ці скелети, здається, не були скитські, з огляду на велику залісненість сеї місцевости, і низину положення могил, бо Скити любили ховати покійників так, щоб їхні могили виділилися далеко. — Тут же у сточищу ріки Недри, були, як і тепер, самі ліси, і цих могил нізвідки не було видно. — Це мабуть покійники місцевого населення, не номадського. Здається, що похорон жіночий був пізніший від похорону воїна.

Могила № 6 в с. Лукашах на церковній землі, ліворуч від дороги з Крупоя на Лукаші, в 400 кроках від великої могили і в 600 кроках від села Лукашів. Височина могили — 2,30 м. Діаметр могили — 20,0 м. Насип могили складався з чорноземлі, місцями з невеличкими прослойками піску. Могильної ями не було. Сліди кістяка з'явилися нарівні землі. Ці сліди були дуже слабенькі, бо кості дуже перетліли. Сліди голови були помітні тільки завдяки зубам і намистові та сережкам із золота, які повинні були лежати біля шиї. З інших костей помітно було сліди пяток і гомілок, а між пятами кусничок поіржавленого дорешти заліза. З цих даних можна було лише визначити напрям голови, при чім виявилось, що головою покійниці лежала на спочин сонця (На W).

Щож дотикається орієнтації в самій площі могили, то цей кістяк, лежав на захід від центра могили і належав жінці. Сережки були дуті, дуже гарної форми, які трапляються і в гальштатській культурі, але це грецької роботи V, або IV віку пер. Христом. Зверху вони були прикрашені спіральками з золотих дротиків. Одна сережка, з правого уха, була без того гачка, яким вона чипляється до вуха, а друга зовсім ціла. Від намиста лишилися 13 золотих дутих намистин діам. в 4 мм. Уся рівня

землі під могилою була страшенно перерита норами ховрашків, або земляних зайців, і це мабуть і було причиною повного зруйнування кістяка. При цьому кістяку найдено ще такі речі. Під № к. 1845 — намісто з 42 дутих золотих намистинок і 5 пастових таких розмірів, як указано уже раніше. № к. 1844 — дві золотих дутих сережки з спіралевими і суканими оздобами: 1) з вушком 4,45 *см* довж. і 2,53 *см* шир. і 2) без вушка — таких самих розмірів. І ще № к. 1843 — 16 золотих дуже маленьких нашивок діам. — 0,2 *см* з дуже маленькими ушками для нашивання на комірець, як про це можна було догадатись із розміщення їх біля ший.

Другий кістяк оказався в південно-східній частині могили, майже під самим краєм і нижче першого приблизно на $\frac{1}{2}$ метра і на віддалі біля 6 метрів. Належав цей кістяк очевидно мужчині. Він також лежав нарівні обрію, головою на південь.

Присутність похорону виявилася ще на височині 1 *м* над рівнем ґрунту, бо в цій місці показалася біла тоненька верства перетлілої кори березової, яка при дальнішій розсліді виявила свою сферичну форму, діаметром біля двох метрів. Потім оказалось, що такою самою корою вистелений був точок під кістяком. Над корою найдено було циліндричний кусник заліза, простовісно стоячий, довжини він має до 7 *см*, всередині його була мабуть дірка, але тепер вона затягнулася іржою.

Нижче кори на 50 *см* лежала роздушена глиняна амфора звичайного скитськодобового типу. Амфора була зовсім роздушена землею, червоного кольору. Шийка цієї амфори має в довжину 20 *см* а діаметр її — 10,8 на 9,32 *см*, багатьох черепків недовстало, щоб зліпити націло цю амфору. Під амфорою нарівні землі лежав кістяк, але також, як і жіночий, дуже перетлілий — залишилися тільки зуби та сліди кісток. При кістяку знайшлися за лівим плечем два залізні наконечники списів — № к. 1848 довж. — 34 *см*, шир. — 3,45 *см* і № к. 1849 довж. — 33 *см* і шир. — 4 *см*.

З лівого боку біля пояса лежали поіржавілі рештки широкого меча в дерев'яних пихвах. № к. 1850. Трошки вище його дві купки бронзових наконечників стрілок з останками дуже перетлілих дерев'яних стрілок № к. 1860. Біля них кусник дерев'яної дощечки зі стремлячою в ній стрілкою бронзовою; з огляду на форму, мабуть нижня частина сагайдаку. № к. 1859. З лівого боку скелета лежали сліди залізного меча.

Біля меча, трошки ближче до колін, лежали нижні гостроконечні заліз'язки, неначе кінці мечів, або кинжалів: № к. 1851 довж. — 23,66 *см* і шир. — 3,31 *см* і № к. 1852 — довж. — 17,7 *см* і шир. — 2,61 *см*. На них помітні сліди дерев'яних пихов. Між ступнями ніг лежало три бронзових оздоб до гнущечки.

№ к. 1837 — кругла бронзова бляшка з ушком зпідсподу, по краю зернь: діам. — 3 *см*. № к. 1838 — продовгаста бронзова бляшка до гнущечки, подібно до першої покрита по краю зерню. Довж. — 5,32 *см*. № к. 1839 — бронзова бляшка подібна до попередньої, довж. — 5,25 *см*. Трошки далі за пальцями ніг лежали 2 бронзові дудочки, мабуть для оздоб ремінних китичок. № к. 1840 бронзова дудочка довж. — 2,5 *см*. № к. 1841 кусничок дудочки, подібно до поперед., довж. — 1,13 *см*, діам. — 1,56 *см*. Далі, дотикаючись березової обкладки, лежали ще дві речі: № к. 1842 — бронзова дудочка для китиці: довж. — 1,42, діам. — 1,58 *см* й іржавина, що мала форму вудил. Окрім цього багато стрілок розкиданих скрізь по могилі, й іржавих залізних кусників. Збоку, недалеко від пояса, залізна пряжка № к. 1855 — довж. — 4,87 *см*, шир. — 3,25 *см*. Кусник дубового дерева перегнилого. № к. 1857 — довж. — 11,78 *см*, шир. — 3 *см*, груб 2,53 *см*. Під № к. 1860 в Музею переховується багато брон-

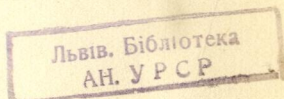
зових наконечників з стріл з цієї могили і куснички самих деревляних стрілок, на які вони насаджувались.

Зовсім з цього видно, що цей другий похорон був чоловічий і належав якомусь воїновникові. Що ж до першого жіночого похорону, то являється досить дивним та особливістю його, що кістяк лежав головою не на південь, а на захід. У всякому разі похорон жінки відноситься до тієї ж доби що і похорон воїна, але мабуть незалежні один від другого і різниця в часі не велика.

Що торкається форми стрілок, або — ліпше мовити — наконечників, то усі вони триохгранні, з ручкою для вставки древка.

Могила № 7 стоїть при дорозі, збоку, трохи праворуч від дороги з Круполя на Лукаші, якраз проти могили № 6, про яку я тільки що поминав. Височина могили — 3,00 м, ширина — 11,95 м, довжина — 12,5 м. Могила була копана криницею, по 10 метрів у квадраті, і на глибині рівня ґрунту найдено сліди дерева; вияснилося, що могила була пограбована двома взаємно-перпендикулярними підкопами, бо від них лишилися рови до 144 см глибиною і біля 54 см завширшки. Один ішов з півночі а другий зі сходу. В цій могилі не було знайдено жадних речей.

Могила № 18 міститься біля села Лукаші, по дорозі до Круполю, кроків за двісті на схід від великої „Розграбленої могили“. Роскопка цієї могили дала такі наслідки: височість — 0,75 м, глибина — 2,00 м; могильна яма, як виявилось, розграбована, а всеж в першому штиху знайдено залізний спис. № к. 1880. Остатки залізного списа. № к. 1881. Кусничок, очевидно, якогось ножа з заклепкою в нім, навколо якої помітні сліди дерева, певно від колодочки.

~~32.266.~~

0,15 (1986)

P
1 5826

PA 25826 y